

Regeringens proposition

1975/76: 200

om Norrlandsfondens fortsatta verksamhet;

beslutad den 13 maj 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

G. E. STRÄNG

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Norrlandsfondens verksamhet skall fortsätta i stort enligt hittillsvarande riktlinjer. Riktlinjerna föreslås gälla t. v. I propositionen uttalas att fonden bör rikta in sina insatser mot i första hand de norrländska inlandskommunerna. Fonden föreslås erhålla 30 milj. kr. per år, en ökning med 10 milj. kr. Av dessa medel föreslås 20 milj. kr. årligen belasta resultatet för Statsföretag AB. Återstående 10 milj. kr. avses utgå över statsbudgeten inom ramen för det regionalpolitiska stödet. Frågan om medelstilldelning och om finansiering avses åter bli prövad år 1978 i samband med nytt beslut om den regionalpolitiska stödverksamheten.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-05-13

Närvarande: statsrådet Sträng, ordförande, och statsråden Andersson, Johansson, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Carlsson, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Johansson

Proposition om Norrlandsfondens fortsatta verksamhet

1 Inledning

Stiftelsen Norrlandsfonden, som bildades år 1961 (prop. 1961: 77, SU 1961: 89, rskr 1961: 233), har till uppgift att främja näringslivets utveckling i Norrland. Fonden skall därvid ta initiativ till och stödja sådant forsknings- och utvecklingsarbete som syftar till att vidareförädla norrländska råvarutillgångar eller som på annat sätt är av betydelse för det norrländska näringslivet. Fonden skall också med beaktande av den regionalpolitiska planeringen medverka till utveckling och differentiering av dels industri som arbetar med norrländska råvaror, dels sådan industriell produktions- och serviceverksamhet i övrigt som är stödberättigad enligt normerna för det statliga lokaliseringstödet. Fonden skall slutligen ta initiativ till och stödja sådana utredningar som bedöms vara av betydelse för det norrländska näringslivet, samt främja samordning av den regionala företagsservicen i Norrland.

Norrlandsfonden förvaltas av en av regeringen utsedd styrelse. Fondens kansli ligger i Luleå. För fonden gäller en av Kungl. Maj:t den 17 december 1970 fastställd stadga (ändrad senast den 11 december 1975).

Norrlandsfondens verksamhet har tidigare prövats av statsmakterna vart femte år. Den senaste femårsperioden löpte ut med utgången av år 1975. För år 1976 har statsmakterna beslutat (prop. 1975/76: 62, NU 1975/76: 12, rskr 1975/76: 64) om en provisorisk lösning, som innebär att verksamheten under detta år skall bedrivas i enlighet med tidigare grunder och med oförändrad ekonomisk ram.

Fondens verksamhet finansierades t. o. m. år 1970 helt genom en årlig avsättning av Luossavaara-Kiirunavaara AB:s (LKAB) vinstmedel med 15 milj. kr. Med hänsyn till att fonden fr. o. m. år 1971 gavs ökade uppgifter, har under perioden 1971—1975 fonden — utöver

nämnda 15 milj. kr. — erhållit ytterligare medel, så att sammanlagt 20 milj. kr. årligen har tillförts fonden (prop. 1970: 85, SU 1970: 106, rskr 1970: 272). För vart och ett av budgetåren 1971/72—1975/76 har sålunda 5 milj. kr. anvisats att belasta ramen för det regionalpolitiska stödet (prop. 1970: 75, SU 1970: 103 och BaU 1970: 40, rskr 1970: 270 och 1970: 304; prop. 1973: 50, InU 1973: 7, rskr 1973: 248).

Som moderbolag i den statliga företagsgruppen har Statsföretag AB för perioden 1971—1975 svarat för utbetalningen av bidraget på 15 milj. kr. Bokföringsmässigt har dessa medel därför belastat Statsföretag AB:s resultat.

Av de medel — 20 milj. kr. — som har anvisats för fondens verksamhet innevarande kalenderår utgår 15 milj. kr. från Statsföretag AB:s vinst avseende räkenskapsåret 1975. Resterande 5 milj. kr. föreslås utgå över statsbudgeten och belasta den för budgetåren 1973/74—1977/78 fastställda ramen för regionalpolitiskt stöd (prop. 1975/76: 100 bil. 15 s. 92).

I skrivelse den 5 december 1974, som har kompletterats med skrivelse den 15 augusti 1975, har Norrlandsfonden kommit in med förslag angående fondens fortsatta verksamhet fr. o. m. år 1976. I en till skrivelsen fogad promemoria, Norrlandsfonden informerar, lämnas en redogörelse för verksamheten.

Över fondens skrivelse den 5 december 1974 har efter remiss yttranden avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens utvecklingsfond, länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Investeringsbank AB, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen — efter att ha hört Norrländska sparbanksföreningen, Statsföretag AB, Svenska industrietableringsaktiebolaget (Sve-tab) och Svenska utvecklingsaktiebolaget.

AMS har bifogat yttranden från länsarbetsnämnderna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Länsstyrelsen i Jämtlands län har bifogat yttranden från länsarbetsnämnden och företagareföreningen i länet. Länsstyrelsen i Västerbottens län har bifogat yttranden från länets landstingskommun, länsarbetsnämnd, företagareförening och handelskammare samt från Skellefteå kommun.

2 Norrlandsfondens hittillsvarande verksamhet

Norrlandsfondens verksamhet är inriktad på fyra huvudområden, nämligen forskning, utredningar och inventeringar, industriellt utvecklingsarbete samt industriell utbyggnad och nyetablering. Fondens stödinsatser inom dessa områden sker i olika former.

För forskningsprojekt tillämpas bidragsformen. Detta beror framför allt på svårigheten att på förhand bedöma forskningsresultaten. Härtill kommer att utnyttjandet av resultaten vanligen inte är bundet till den institution som har utfört arbetet. Resultaten kan i stället utnyttjas mer allmänt. Forskningsprojekten har haft anknytning främst till de norrländska basråvarorna malm och skog. Nära 30 milj. kr. av de totala bidragen på forskningsområdet, som uppgår till ca 52 milj. kr., har lämnats för uppbyggnad och vidareutveckling av Metallurgiska Forskningsstationen i Luleå.

Fonden stödjer även utredningar och inventeringar med bidrag. Dessa utredningar och inventeringar kommer ofta till stånd på initiativ av Norrlandsfonden och kan drivas i fondens egen regi. Undersökningarna tjänar som beslutsunderlag för eventuella följdprojekt eller som bas för avvägning av långsiktiga insatser inom särskilda branscher. Det hittills största inventeringsprojektet är den årligen återkommande s. k. mineraljakten som bedrivs i de fyra nordligaste länen i samarbete med resp. läns företagareförening, Sveriges geologiska undersökning och Boliden AB. Denna blockletningskampanj, som har pågått under de senaste fem somrarna, börjar nu enligt fonden ge mer omfattande indikationer på nya mineraliseringsområden. Inrapporterade fynd tyder på att det i Norrbottens län finns en flusspatprovins. Vidare har kopparfynd påträffats främst i två områden, dels i södra Västerbotten, norra Ångermanland och Jämtland, dels i nordvästra Medelpad och in mot södra Jämtland. Nickelförekomster har inrapporterats från de mellersta och östra delarna av Västerbotten samt från norra Ångermanland.

De av fonden genomförda utredningsprojekten har rört bl. a. skogsbruket, strukturfrågor i skilda näringsgrenar samt problematiken kring de inkörningskostnader som uppkommer i samband med nyetablering och expansion av mindre och medelstora företag.

Norrlandsfonden kan också vara enbart finansär till undersökningar som initieras utifrån.

Industriellt utvecklingsarbete, dvs. projekt som syftar till att utveckla eller förbättra produkter eller produktionsmetoder i företag, kan stödjas genom lån med villkorlig återbetalningsskyldighet. Återbetalningsskyldighet inträder om och när projektet blir vinstgivande, vilket anses ske då projektet övergår från försöksverksamhet till industriell produktion. Lånen skall i så fall återbetalas med de villkor som gäller för den ordinarie kreditgivningen. Lånebeloppen uppgår som regel till 50—90 % av de totala utvecklingskostnaderna. Lånemedlen utbetalas vanligen i etapper enligt en förutbestämd tidplan. Utvecklingskostnader definieras av Norrlandsfonden som de kostnader som uppstår under hela utvecklingskedjan från idéanalys, prototypframställning, provning och provtillverkning t. o. m. marknadsintroduktion.

Ett för norrländskt näringsliv viktigt utvecklingsprojekt, som Norrlandsfonden har stött med totalt ca 12 milj. kr., är uppbyggnaden av Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland (IUC), som är lokaliserat till Skellefteå. Målsättningen för IUC är att arbeta för en ökning av den norrländska industrins expansionspotential genom att ge företagen en allsidig och långtgående service på produktutvecklingens område.

Fonden lämnar lån för utvecklingsprojekt huvudsakligen till mindre företag, dvs. företag med högst 50 anställda.

Stöd till industriell utbyggnad och nyetablering slutligen, som är tyngdpunkten i fondens verksamhet, utgår i form av medellånga eller långfristiga lån. Amorteringstidens längd uppgår till högst 20 år men är vanligen 10—15 år. Amorteringstiden fastställs med hänsyn till det aktuella investeringsobjektets beräknade ekonomiska livslängd. Räntefrihet kan beviljas och lämnas i så fall vanligen under en period av två à tre år.

Fondens långgivning begränsas till att avse medel som företaget inte kan erhålla från andra kreditinstitut, inkl. lokaliseringstöd och eget kapital. Lånen avser således alltid toppfinansiering och är av speciellt riskvillig karaktär. Realsäkerhet för lånen saknas regelmässigt. Fondens säkerhet ligger i stället i företaget som sådant och grundas på en bedömning av företagens och dess produkters framtidsmöjligheter.

Bland låntagarna dominerar, liksom för området industriellt utvecklingsarbete, de mindre företagen. Överlag kännetecknas de företag som fonden är engagerad i, av att de är relativt små och förfogar över ett begränsat eget kapital.

Norrlandsfondens sammanlagda stöd under perioden 1961—1975 har uppgått till 423,7 milj. kr. (inkl. återkallade anslag). Medlens fördelning på olika verksamhetsområden framgår av följande sammanställning.

Verksamhetsområde	1961—1969		1970—1975		1961—1975	
	milj. kr.	%	milj. kr.	%	milj. kr.	%
Forskning	29,9	17,7	22,7	8,9	52,6	12,4
Utredningar och inventeringar	10,8	6,4	9,6	3,8	20,4	4,8
Industriellt utvecklingsarbete	32,0	18,9	61,6	24,2	93,6	22,1
Industriell utbyggnad och nyetablering	96,2	57,0	161,0	63,1	257,1	60,7
	168,9	100,0	254,9	100,0	423,7	100,0

En jämförelse mellan perioderna 1961—1969 och 1970—1975 visar att verksamheten har ökat i omfattning under den sistnämnda perioden. Under perioden 1961—1969 uppgick anslagen i medeltal till 21,1 milj.

kr. per år och under 1970—1975 till 42,5 milj. kr. Denna ökning har varit möjlig främst tack vare att Norrlandsfonden har disponerat amorteringar och influtna räntor på utestående lån för ny anslagsgivning. Sålunda lämnades under år 1973 ett sammanlagt stöd, inkl. egna projekt, av 44,1 milj. kr. För år 1974 uppgick motsvarande belopp till 41,4 milj. kr. År 1975 uppgick beloppet till 63,9 milj. kr., en ökning med 55 % jämfört med det föregående året.

Beträffande fördelningen av medel på olika verksamhetsområden har en viss förskjutning skett. Under perioden 1970—1975 uppgick anslagen till industriellt utvecklingsarbete till ca 24 % jämfört med ca 19 % under 1961—1969. För industriell utbyggnad och etablering är motsvarande andelar ca 63 % resp. 57 %. Den helt övervägande delen av insatserna på detta område avser utbyggnadsprojekt. Lånen till industriell utbyggnad har ökat mycket kraftigt de senaste åren. År 1974 uppgick den totala summan för sådana lån till 25 milj. kr. Motsvarande belopp år 1975 var 46,9 milj. kr.

Den ökade efterfrågan på lån till industriell utbyggnad beror enligt vad fonden anför i verksamhetsberättelsen för år 1975 på flera faktorer. En anledning anges vara att den norrländska industrin under de senaste åren har utvecklats positivt och därmed skapat underlag för ytterligare expansion. Vidare har basindustrins utbyggnad återverkat på de mindre och medelstora företagens investeringsplaner. Slutligen har enligt fonden kostnadsnivån för industriinvesteringar påverkat anspråken på Norrlandsfondens medel.

3 Förslag angående Norrlandsfondens fortsatta verksamhet

I skrivelsen den 5 december 1974 framhåller fonden att näringslivets struktur och sysselsättningsläget i Norrland är sådant att det fortfarande krävs betydande insatser av regionalpolitisk karaktär. Möjligheterna att öka sysselsättningen med hjälp av metoder som sammanfaller med Norrlandsfondens målsättning — exploatering och förädling av råvarutillgångar under industriella former — måste enligt fonden fortfarande sägas vara betydande. Härvid framhålls de mineraltillgångar som har kartlagts under senare år av bl. a. Norrlandsfonden. Insatser för forskning och metodutveckling torde enligt fonden komma att krävas för att bättre kunna tillvarata kartlagda fyndigheter.

Den skogsråvarubaserade industrin måste även den, anför fonden, bedömas ha goda utvecklingsmöjligheter, dels genom ett bättre utnyttjande av råvaran, dels genom en mer omfattande förädling.

Fonden bedömer att industriell verksamhet, som syftar till att ta tillvara råvaror, med stor sannolikhet kommer att bli aktuell i framtiden i områden av Norrland, där näringslivsaktiviteten är låg. Sådana exploateringsprojekt kan enligt fonden vara synnerligen svårbedömbara och

förknippade med stora ekonomiska risker. Dessa risker tillsammans med outvecklade industriella förutsättningar kan göra det svårt att finna en exploatör. Fonden anser att man kan övervinna denna svårighet genom att låta Norrlandsfonden under ett inkörningsskede svara för att önskvärd industriell verksamhet kommer till stånd. Detta förutsätter dock, menar fonden, att Norrlandsfonden ges rätt att mer aktivt än hittills gå in i företag, exempelvis genom direkt ägande.

Fonden framhåller den starka expansion, som de norrländska mindre och medelstora företagen har genomgått. Enligt Norrlandsfondens bedömning har näringslivet i Norrland en betydande expansionspotential. Denna bedömning grundar sig på den långa och omfattande erfarenhet som fonden har av näringslivet. Kapitalbehovet är dock fortfarande betydande, anför fonden, eftersom många initiativ till företagsamhet tas av människor, som saknar eget kapital för att tillgodose de finansieringsbehov som krävs vid byggande av moderna och konkurrenskraftiga produktionsanläggningar.

Mot den här bakgrunden har fonden för den fortsatta verksamheten fr. o. m. år 1976 hemställt

att ökade medel — förslagsvis en fördubbling — ställs till förfogande, att fonden ges rätt att äga aktier, när särskilda skäl föreligger,

att verksamheten permanentas för att medge långsiktig planering, dock att medelstilldelning och omprövning av inriktning liksom tidigare kan ske vart femte år,

att i övrigt hittills tillämpade former för verksamheten bibehålls.

4 Remissyttrandena, m. m.

Remissinstansernas allmänna bedömning är att Norrlandsfondens verksamhet har stor betydelse för utvecklingen av Norrlands näringsliv. Instanserna anser därför genomgående att fondens verksamhet bör fortsätta. AMS bedömer att fondens insatser i de fyra nordligaste länen kommer att behövas i ökad omfattning för lång tid framåt. Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller att fondens möjligheter att stödja forskning, produktutveckling m. m. utgör viktiga komplement till övriga regionalpolitiska organ. Mot den bakgrunden är det enligt länsstyrelsen otänkbart att föreställa sig att Norrlandsfondens verksamhet skulle upphöra.

Industriförbundet och *Svenska bankföreningen*, vilka har avgett gemensamt yttrande, finner att fonden har gjort mycket betydelsefulla insatser för utvecklingen av näringslivet i Norrland och har därför inga invändningar att rikta mot att ökade medel för framtiden ställs till förfogande.

Norrlandsfondens förslag att dess verksamhetsinriktning och behovet av medelstillskott skall prövas vart femte år, i likhet med vad som tidi-

gare har skett, lämnas utan erinringar av det stora flertalet remissinstanser. Flera instanser däribland *Industriförbundet/Bankföreningen* och *SHIO* understryker vikten av en regelbundet återkommande prövning i dessa avseenden.

När det gäller *Norrlandsfondens framtida verksamhetsinriktning* finner remissinstanserna att hittillsvarande inriktning i princip kan bibehållas. *STU* anser därvid att fonden har sin största tyngd i verksamheten för den industriella utbyggnaden, men betonar samtidigt behovet av satsningar inom områdena industriellt utvecklingsarbete och teknisk forskning. *STU* pekar på vikten av samverkan mellan *STU* och *Norrlandsfonden* och erinrar samtidigt om den nära samverkan som har ägt rum mellan dem vid inrättandet av Metallurgiska Forskningsstationen i Luleå och i samband med verksamheten vid *IUC* i Skellefteå. Enligt *länsstyrelsen i Västerbottens län* bör fonden rikta speciell uppmärksamhet mot områdena produktutveckling, inkörning och marknadsföring. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att det föreligger behov av ökat stöd till bl. a. prospektering av industrimineral, företags-etablering för råvaruexploatering och förädling samt industriell utbyggnad.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län framhåller värdet av fondens samtliga arbetsområden men pekar särskilt på betydelsen av fondens riskbetonade kreditmöjligheter. Med hänsyn till bl. a. de fördelaktiga villkoren vid kreditgivningen utgör stödet till utvecklingsarbete och industriell utbyggnad enligt flera remissinstanser, däribland *statens utvecklingsfond*, *Industriförbundet/Bankföreningen*, *LO*, *Investeringsbanken*, *Svetab* och *Svenska utvecklingsaktiebolaget*, fondens centrala verksamhetsområde.

Vad gäller förslaget om rätt för fonden att äga aktier är remissopinionen splittrad. *AMS*, *STU*, *länsstyrelserna i Västernorrlands och Norrbottens län*, *LO*, *Sparbanksföreningen*, *Investeringsbanken* och *Statsföretag* ställer sig i princip positiva till förslaget. *AMS* delar fondens uppfattning att det är sannolikt att lokaliseringsproblem kan uppstå, där den enda lösningen är att fonden går in med ägarintresse i ett företag. *LO* framhåller att en rätt för fonden att inneha ägarkapital torde vara speciellt värdefull vid företagsrekonstruktioner men även vid företags-etableringar. *Investeringsbanken* föreslår att fondens verksamhet på detta område regleras på motsvarande sätt som gäller för bankens rätt att lämna kapitaltillskott, inkl. att äga aktier. *Statsföretag* och *Svetab* tillstyrker förslaget men betonar därvid att denna möjlighet bör utnyttjas med stor restriktivitet. *Svetab* pekar i sammanhanget på sina egna erfarenheter och hävdar att kreditmarknaden fungerar så, att företag inte gärna söker sig till bankkontakter, som har intressen i konkurrerande företag. *Svetab* ifrågasätter därför starkt om fonden kommer att kunna fullgöra sina kreditgivande funktioner i branscher där fonden är engagerad i något företag. *Industriverket*, *länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län*,

Industriförbundet/Bankföreningen samt *SHIO* och *TCO* avstyrker förslaget. *Industriverket* erinrar om att den stödform som fonden önskar bedriva redan tillämpas av Svetab, som på samma sätt som Norrlandsfonden har en sysselsättningskapande, regionalt inriktad verksamhet. Enligt verket tyder erfarenheterna från Svetabs verksamhet på att det ofta är mycket svårt att avveckla aktieägandet i ett företag, när den kritiska inkörsperioden är övervunnen. Verket anför vidare att det möjligen kan hävdas att kombinationen av aktieäggande och fondens övriga stödformer skulle kunna vara av värde i vissa fall. Verket anser dock att denna kombinationseffekt hellre bör uppnås genom en nära samordning av Norrlandsfondens och Svetabs verksamheter än genom att tillföra fonden ytterligare stödformer. *Länsstyrelsen i Jämtlands län*, *SHIO* och *TCO* har i princip samma uppfattning att den form av ökat risktagande från det allmännas sida som det här är fråga om bör förbehållas redan befintliga statliga organ. *Industriförbundet/Bankföreningen* anser det förenat med stora svårigheter för fonden att senare lösgöra det kapital som investeras i aktier och framhåller risken för att fonden blir, eller anses bli, benägen att prioritera sin kreditgivning till företag i vilka fonden är aktieägare.

Frågan om fondens geografiska verksamhetsområde tas upp av några instanser. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, som erinrar om bestämmelsen i stadgarna att fonden skall främja näringslivets utveckling i Norrland, främst Norrbottens län, anser att det numera inte föreligger skäl att i stadgarna prioritera visst län. En liknande synpunkt framförs av *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, som framhåller att i samband med att fonden ges ökade resurser bör den kunna intensifiera sin verksamhet och dess geografiska arbetsområde omfatta de fyra nordligaste länen utan ytterligare geografisk prioritering. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att Norrlandsfondens speciella inriktning på Norrbotten skall kvarstå och ytterligare förstärkas. Mot bakgrund av behovet av nya arbetstillfällen föreslår länsstyrelsen i första hand att man inrättar en särskild industrialiseringsfond för Norrbottens inland och gränsbygder.

Flertalet remissinstanser är positiva till att fonden tillförs ökade medel. Några instanser, bl. a. *industriverket*, *Industriförbundet/Bankföreningen* och *SHIO* framhåller dock att beloppets storlek måste avvägas mot andra angelägna resursbehov inom de industri- och regionalpolitiska områdena. *LO*, som anser fondens underlag otillräckligt härvidlag, avstår från att ta ställning till frågan om ökade medel.

I fråga om finansieringen föreslår *Statsföretag* att följande alternativ i nämnd ordning prövas

- Statsföretag frikopplas helt från fondens finansiering.
- Om det bedöms angeläget att koppla fondens finansiering till Stats-

företag bör detta lösas genom att regeringen får bemyndigande att från de av Statsföretag inlevererade medlen ta i anspråk viss summa för fondens finansiering.

— Om den nuvarande finansieringen direkt från Statsföretag skall bibehållas, bör bidraget göras skattemässigt avdragsgillt.

När det slutligen gäller f o n d e n s s a m l a d e v e r k s a m h e t har några remissinstanser pekat på betydelsen av ett intimt samspel mellan fondens insatser och andra regionalpolitiska insatser. AMS påpekar att länsarbetsnämnderna har framhållit behovet av samordning av Norrlandsfondens insatser med bl. a. lokaliseringsstödet. AMS understryker betydelsen därav men erinrar samtidigt om det fortlöpande samarbete som sedan länge pågår mellan Norrlandsfonden och lokaliseringseenheten vid AMS. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser att det finns goda förutsättningar för en mer utbyggd samverkan mellan länsstyrelsen, företagareföreningen i länet och fonden. I sammanhanget förordar länsstyrelsen att fonden samråder med berörda länsstyrelser i ärenden av större regionalpolitisk betydelse. Enligt *länsstyrelsen i Norrbottens län* måste de regionalpolitiska synpunkterna få ett större utrymme i fondens verksamhet. Länsstyrelsen anser det därför rimligt att länsstyrelserna i berörda län får representantskap i fondens styrelse med en gemensam ledamot.

I skrivelse den 11 oktober 1975 har *TCO-organen i Norrbottens län* uttalat bl. a. att Norrlandsfonden är ett omistligt organ inom utvecklingsplaneringen i Norrbotten och framfört önskemål om en förstärkning av Norrbottens läns inflytande i fondstyrelsen. I skrivelse den 29 oktober 1975 har *Norrbottens läns landsting* uttalat sin uppskattning av fondens verksamhet och ställt sig avvisande till eventuella förslag om att fonden skall upphöra eller dess geografiska verksamhetsområde vidgas. *Norrbottens Turisttrafikförbund* har i skrivelse den 18 mars 1976 hemställt om ändring av stadgan för fonden så att även projekt inom turistnäringen kan omfattas av fondens verksamhet. *Arbetsgruppen för bevakning av sysselsättningsfrågor i Tornedalen* har i skrivelse den 6 april 1976 hemställt dels att fonden får befogenhet att starta och äga företag i Tornedalen och Överkalix samt att på dessa platser få engagera sig i turistprojekt, dels att fondens styrelse utökas med en representant för regionalpolitiska samhällsorgan och dels att fondens ekonomiska resurser förstärks.

5 Föredraganden

Norrlandsfonden, som nu har femton verksamhetsår bakom sig, har till uppgift att främja utvecklingen av näringslivet i Norrland. Fonden stöder på olika sätt verksamheter inom fyra huvudområden, näm-

ligen forskning, utredningar och inventeringar, industriellt utvecklingsarbete samt industriell utbyggnad och nyetablering. Fondens stöd utgår i form av lån — ibland med villkorlig återbetalningsskyldighet —, bidrag eller förlustgarantier och i viss utsträckning genom egna utrednings- och inventeringsprojekt. Verksamhetsgrenarna liksom stödformerna kan således variera. Det gemensamma för varje enskild stödbestämd verksamhet är emellertid att denna bedöms vara till gagn för den industriella utvecklingen — och därmed sysselsättningen — i Norrland.

För sin verksamhet har Norrlandsfonden sedan år 1971, då en medelsuppräknings skedde i förhållande till åren 1961—1970, årligen tillförts 20 milj. kr. av statliga medel. Av det årliga tillskottet har 15 milj. kr. utgått från Statsföretag AB:s vinst. Resterande 5 milj. kr. har anvisats över statsbudgeten inom den av riksdagen fastställda ramen för regionalpolitiskt stöd.

Riksdagen beslöt åren 1961, 1966 och 1970 att Norrlandsfondens verksamhetsperiod skulle omfatta fem år. Den tredje femårsperioden löpte sålunda ut med utgången av år 1975. I det förslag om fondens fortsatta verksamhet som regeringen förra året (prop. 1975/76: 62) på min föredragning lade fram för riksdagen förordades att fonden under år 1976 bedrev sin verksamhet i enlighet med tidigare grunder och med oförändrad ekonomisk ram. Jag angav därvid bl. a. (s. 5) att fondens fortsatta verksamhet är nära sammankopplad med utformningen av hela regional- och sysselsättningspolitiken. Jag var därför inte beredd att då ta ställning till fondens verksamhet för en längre tidsperiod utan ansåg att detta borde anstå till år 1976 och ske i anslutning till regeringens ställningstaganden till regional- och sysselsättningspolitiken. Riksdagen beslutade i enlighet med propositionen (NU 1975/76: 12, rskr 1975/76: 64).

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har tidigare denna dag anmält förslag om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik (prop. 1975/76: 211). I propositionen redovisas bl. a. regeringens förslag till åtgärder som syftar till att åstadkomma industriell expansion och trygga sysselsättning i de olika länen.

I framställning den 5 december 1974 har Norrlandsfonden hemställt att fonden permanentas, men att prövning av verksamhetsinriktning och av medelstildelning liksom tidigare sker vart femte år. Fonden har vidare begärt ökade medel, förslagsvis en fördubbling av nuvarande tilldelning, och medgivande för fonden att äga aktier. I övrigt föreslår fonden att hittills tillämpade former för verksamheten bibehålls. Förslagen har remissbehandlats.

Jag vill inledningsvis framhålla att mitt allmänna intryck av fondens verksamhet, som den hittills har bedrivits, är positivt. Jag noterar att remissinstanserna genomgående delar denna grundsyn. Norrlandsfon-

den är i dag ett väletablerat organ med ingående kännedom om de regionala förhållandena i Norrland och med ett välutvecklat kontaktnät. Fondens betydelse för näringsliv och sysselsättning i de nordligaste länen torde inte kunna sättas i fråga. Behovet av stimulans för sysselsättningen i Norrlandslänen motiverar enligt min uppfattning att det finns ett organ med Norrlandsfondens uppgifter vid sidan av övriga industri- och regionalpolitiska institutioner. Norrlandsfonden kan enligt min mening i hög grad bidra till industriell expansion och tryggad sysselsättning i de nordligaste länen. Jag förordar därför att fondens verksamhet fortsätter.

Jag övergår nu till att ange de riktlinjer som bör gälla för fondens fortsatta verksamhet. Remissinstanserna biträder i stort fondens förslag att dess verksamhetsinriktning bör bibehållas i princip oförändrad. Även jag ansluter mig till den uppfattningen. Fonden bör sålunda liksom hittills rikta in sina insatser på de fyra huvudområdena forskning, utredningar och inventeringar, industriellt utvecklingsarbete samt industriell utbyggnad och nyetablering. Vidare bör insatserna även i fortsättningen främst avse de mindre och medelstora företagens utveckling. Dessa företag har stor betydelse för produktion och sysselsättning.

Norrlandsfonden skall enligt sin stadga stödja manufaktureringssindustrin samt industriell produktions- och serviceverksamhet i övrigt som är stödberättigad enligt normerna för det statliga lokaliseringstödet. Fonden är således förhindrad att stödja turistnäringen. Norrbottens turisttrafikförbund och arbetsgruppen för bevakning av sysselsättningsfrågor i Tornedalen har hemställt att fonden i fortsättningen får engagera sig också i projekt inom turistnäringen. Jag vill i anslutning här till erinra om att inom ramen för det regionalpolitiska stödet kan lokaliseringstödet ges för nyetablering och utbyggnad av turistanläggningar. Vidare pågår nu en försöksverksamhet med sysselsättningsstöd till turistföretag i det inre stödområdet. Mot den bakgrunden och med hänsyn till att Norrlandsfonden inte bör splittra sina insatser på för många områden är jag inte beredd att förorda att fondens verksamhet skall omfatta även turistnäringen.

Som allmän riktlinje för fondens samlade verksamhet bör gälla att fonden intimt samverkar med andra industri- och regionalpolitiska organ. Samarbetet med länsstyrelser, länsarbetsnämnder och företagareföreningar bör vidareutvecklas. I frågor av större regionalpolitisk betydelse bör samråd alltid ske med de berörda länsstyrelserna. Med ett sådant samrådsförfarande är det enligt min uppfattning inte nödvändigt att, som länsstyrelsen i Norrbottens län förslår, utöka fondstyrelsen med en ledamot för berörda länsstyrelser.

Norrlandsfondens insatser på *forskningsområdet* har hittills i stor utsträckning berört våra råvarutillgångar och deras utnyttjande. Framför allt har insatserna varit inriktade på den metallurgiska industrin.

Jag tänker då på de olika insatserna för utvecklingen av Metallurgiska Forskningsstationen i Luleå. Stationen, som utnyttjas av såväl svenska som utländska stål- och metallframställningsverk, anses vara internationellt unik. För uppförande av forskningsstationen har Norrlandsfonden bidragit med drygt 12 milj. kr. år 1963. Förutom ett bidrag med ca 1 milj. kr. år 1969 för utbyggnad av denna anläggning har fonden under åren 1973 och 1974 beviljat även sammanlagt nära 16 milj. kr. för uppförande av en station för bearbetningsteknisk forskning. Denna forskning torde kunna förbättra förutsättningarna för en ökad vidareförädling av järnmalmerna, vilket är av stor betydelse från både industri- och regionalpolitiska utgångspunkter.

Jag bedömer att det för den närmaste framtiden inte kan bli aktuellt för fonden att engagera sig i enskilda forskningsprojekt av samma omfattning som Metallurgiska Forskningsstationen.

Norrlandsfondens insatser på området *utredningar och inventeringar* är enligt min mening betydelsefulla när det gäller att få fram beslutsunderlag t. ex. för exploatering av råvarutillgångar och för allmänna eller specialinriktade branschutvärderingar i Norrland. Den årliga s. k. mineraljakten utgör exempel på en typ av verksamhet som kan leda till ökad malmbrytning och därmed också till ökad sysselsättning. Jag vill i detta sammanhang beröra vad Norrlandsfonden anför i sin skrivelse den 15 augusti 1975 om exploatering av industrimineral. Fonden anser att den bör öka sitt engagemang när det gäller såväl prospektering efter industrimineral, som utveckling av produkter ur industrimineral. I fråga om prospektering anser fonden dels att fonden bör bedriva egen prospektering, dels att prospekteringen hos olika företag bör stimuleras genom lån med villkorlig återbetalningsskyldighet.

För egen del vill jag erinra om den prospekteringsverksamhet efter industrimineral som nu bedrivs av Sveriges geologiska undersökning (SGU) på uppdragsbasis. Jag anser därför att fonden endast i begränsad omfattning bör bedriva egen prospekteringsverksamhet. I denna fråga liksom när det gäller andra insatser på mineralområdet är det viktigt att Norrlandsfonden verkar i mycket nära kontakt med nämnden för statens gruvegendom och SGU. Härigenom skapas förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av de samlade resurserna på mineralområdet.

Beträffande Norrlandsfondens utredningsverksamhet vill jag stryka under betydelsen av att fonden särskilt uppmärksammar projekt med syfte att ta till vara spridningseffekterna av den fortsatta utbyggnaden av Norrbottens Järnverk AB (NJA) och av annan större expansion av statliga och privata företag i Norrland. Jag avser därvid i första hand servicebehov och projekt på underleverantörsområdet. Utbyggnaden av NJA i Luleå torde bl. a. medföra en ökad efterfrågan på underleveranser från kringliggande orter. Fonden bör i nära samarbete med berörda företagareföreningar stödja projekt kring dessa frågor med särskild inriktning på Norrlands inland.

Norrlandsfondens långgivning till *industriellt utvecklingsarbete* har ökat i omfattning under perioden 1970—1975. En särskilt kraftig ökning har skett under år 1975. År 1975 beviljades lån med 13,6 milj. kr., vilket motsvarar en ökning med 41 % jämfört med år 1974. Erfarenheterna visar att företagen är mer benägna att inleda och driva ekonomiskt riskfyllda utvecklingsprojekt om finansieringen kan ske externt i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet. Jag finner det därför angeläget att långivningen på utvecklingsområdet även i fortsättningen intar en framskjuten plats i fondens verksamhet. Målsättningen för fondens långgivning måste givetvis vara att utvecklingsprojektet leder fram till en färdig produkt eller en produktionsmetod som kan exploateras. Det är därför av stort värde att fonden har möjlighet att stödja projekt under samtliga utvecklingsfaser från idéanalys t. o. m. marknadsintroduktion. Stöd till marknadsföringen hos de mindre och medelstora företagen har här sin givna betydelse. Detta gäller inte enbart produkter avsedda för hemmamarknaden utan även exportinriktad produktion. I sistnämnda hänseende bör fondens samarbete med Exportrådet vidareutvecklas. Jag vill också framhålla betydelsen av att fonden samverkar med styrelsen för teknisk utveckling, statens utvecklingsfond och andra stödgivande organ som är verksamma på utvecklingsområdet. Industriellt Utvecklingscentrum i övre Norrland (IUC), som fonden har varit med om att bygga upp, utgör enligt min uppfattning ett värdefullt komplement till fondens direkta kreditgivning. För en del norrländska företag är enbart kapitalstöd otillräckligt för utveckling. Ofta krävs tillgång även till speciellt kvalificerad personal och till tekniskt avancerad utrustning. I sådana fall spelar IUC en viktig roll för att få till stånd utvecklingsaktiviteter.

Insatserna för *industriell utbyggnad och nyetablering* har hittills till omfattningen dominerat Norrlandsfondens verksamhet. Under perioden 1970—1975 utgjordes mer än 60 % av fondens totala anslag lån till utbyggnad och nyetablering. Det bör framhållas att lånen till den helt övervägande delen har avsett industriell utbyggnad. Som exempel nämner fonden att av totalt 62 projekt som erhöll lån — med sammanlagt ca 47 milj. kr. — under år 1975 endast sju projekt avsåg nyetablering.

De mindre och medelstora företagen har oftast ett begränsat eget kapital, som är otillräckligt för genomförande av större investeringsplaner. Fondens möjlighet att stödja expansion av dessa företag med krediter på speciellt fördelaktiga villkor tillmåter jag därför särskilt värde. Förutsättningen för att industriell utbyggnad och nyetablering över huvud kommer till stånd i Norrland torde många gånger vara en relativt riskbetonad kreditgivning av den typ som fonden erbjuder. I sammanhanget kan nämnas att de förluster som har drabbat fondens långgivning under de hittillsvarande verksamhetsåren uppgår till i medeltal ca 2 milj. kr. per år. Detta skall jämföras med en årlig genomsnittlig långgivning med

ca 19 milj. kr. Förlusterna kan alltså betraktas som rimliga med hänsyn till risktagandet. För att regional balans skall kunna uppnås synes det ofrånkomligt med ett fortsatt starkt stöd från samhällets sida till befintliga företag och till etablering av nya företag. Ett sådant stöd är också ägnat att skapa bättre sysselsättningsförhållanden för stora grupper kvinnor, som på grund av brist på arbetstillfällen står utanför arbetsmarknaden. Insatserna för industriell utbyggnad och nyetablering bör även i framtiden utgöra Norrlandsfondens centrala verksamhetsområde. Härvid bör fonden liksom hittills beakta behovet av arbetstillfällen för kvinnor.

Fonden har väckt förslag om att som ett led i sin verksamhet få rätt att äga aktier. Förslaget syftar till att med fonden som delägare få till stånd industriell verksamhet på basis av ekonomiskt riskbetonade exploateringsprojekt, vilka har svårt att finna en enskild exploatör. Fondens ägarintresse avses bestå under en inkörningsperiod och därefter avvecklas. Remissinstanserna har delade uppfattningar om det lämpliga i förslaget. De instanser som ställer sig bakom förslaget menar att ett kapitaltillskott från fonden i form av delägarskap ibland kan vara enda möjligheten att få till stånd företagsetablering och att aktieinnehav kan vara värdefullt vid företagsrekonstruktioner. Mot förslaget anføres bl. a. svårigheterna att lösgöra det kapital som en gång har investerats i aktier och att fondens opartiska ställning kan äventyras genom ett ägarintresse i ett eller flera företag. För egen del anser jag att det kan finnas behov av att pröva ytterligare alternativ och komplement till fondens långivning för att underlätta företagsetableringar i Norrland.

Ett tänkbart sådant komplement är ett investmentbolag med lämpliga kreditinstitut och Norrlandsfonden som delägare och med uppgift att främja industriell verksamhet i Norrland. Jag är emellertid inte nu beredd att ta ställning i denna fråga. Förutsättningarna och möjligheterna för att bilda ett sådant bolag behöver undersökas mer ingående. Jag avser därför att ta initiativ till ett närmare studium av frågan.

Fonden skall enligt sin stadga främja samordning av regional industriell service. Jag anser att det även i fortsättningen bör ingå i fondens uppgifter att främja företagsinriktade serviceinsatser för en bättre industriell miljö. Jag vill emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på den vidareutveckling som de senaste åren har skett av företagareföreningarnas verksamhet. Främjandet av en industriell miljö ingår till väsentlig del i föreningarnas uppgifter. Ett samordnande ansvar på företagsserviceområdet åvilar statens industriverk, som inrättades år 1973. En naturlig förskjutning av ansvaret för vissa uppgifter inom området industriell service har sålunda skett.

Jag har därmed redogjort för min principiella syn på fondens framtida arbetsuppgifter. Jag går nu över till frågan om fondens geografiska verksamhetsområde. Enligt stadgan skall fonden främja näringslivets

utveckling i Norrland, främst i Norrbottens län. I praktiken har fonden alltsedan sin tillkomst verkat inom de fyra nordligaste länen, dvs. Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Länsstyrelsen i Västernorrlands län och TCO-organen i Norrbottens län anser att det geografiska verksamhetsområdet inte bör utvidgas. Länsstyrelserna i Västernorrlands och Västerbottens län anser att det inte längre finns skäl att prioritera visst län. Länsstyrelsen och Norrbottens läns landstingskommun anser däremot att fondens speciella inriktning på Norrbotten bör förstärkas ytterligare. Jag vill också erinra om de krav som har förts fram i andra sammanhang att samtliga fem norrlandslän, dvs. även Gävleborgs län, bör omfattas av fondens verksamhet.

Fondens geografiska inriktning bör enligt min mening anknyta mer till den faktiska befolknings- och sysselsättningssituationen inom olika områden i Norrland än till länsindelningen. Jag vill därför hänvisa till var chefen för arbetsmarknadsdepartementet tidigare denna dag har anfört (prop. 1975/76: 211) om utvecklingen i skogslänen. Han framhåller att den tidigare så ogynnsamma befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i skogslänen har hejdats. En förbättrad balans i den regionala befolkningsutvecklingen har åstadkommit. Sysselsättningsproblemen är emellertid fortfarande mer påtagliga i skogslänen än i övriga landet.

Stora olikheter förekommer dock inom de olika länen. Det är framför allt kustområdena i Norrlandslänen som har fått del av den mera gynnsamma utvecklingen under senare år. Även om sysselsättningssituationen klart har förbättrats i inlandskommunerna har dessa i regel högre arbetslöshet och lägre sysselsättningsgrad. Regionalpolitiska insatser kommer därför enligt chefen för arbetsmarknadsdepartementet även fortsättningsvis att bli särskilt angelägna i dessa områden. Jag ansluter mig till den uppfattningen och förordar därför att Norrlandsfonden riktar in sina insatser mot i första hand de norrländska inlandskommunerna. Jag anser det emellertid inte nödvändigt att föreslå inrättandet av en särskild fond för stöd till inlandet, som länsstyrelsen i Norrbottens län har föreslagit. De insatser som kan göras för inlandskommunerna bör kunna ske inom ramen för Norrlandsfondens verksamhet. I syfte att åstadkomma ökade möjligheter till spridning av fondens insatser förordar jag att verksamheten i fortsättningen bedrivs utan någon inbördes prioritering mellan de berörda länen. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att fondens stadga ändras i detta avseende. Några ytterligare förändringar i geografiskt hänsenande är jag inte beredd att nu föreslå. Jag vill även i detta sammanhang anknyta till vad som anförs i propositionen om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet omtalar att åtskilliga förslag har förts fram, bl. a. i länsplanering 1974, beträffande formerna för det regionalpolitiska stödet och gränserna för det allmänna och det inre stödområdet. Enligt honom

bör inte någon större förändring i nu gällande ordning vidtas förrän den nuvarande femårsperioden för stödverksamheten har avslutats. Med hänsyn till Norrlandsfondens koppling till det regionalpolitiska stödet kan motsvarande synsätt enligt min mening tillämpas på fonden.

Norrlandsfonden har hemställt att nuvarande medelstillskott fördubblas, dvs. att fonden årligen tillförs 40 milj. kr.

Flertalet remissinstanser har inget att erinra mot att fonden får ökade medel. Även jag anser att fondens ekonomiska resurser behöver förstärkas så att fonden kan möta den ökande efterfrågan på dess insatser. Jag förordar att medelstillelningen ökas med 10 milj. kr. till 30 milj. kr. per år. Jag bedömer inte att det nu finns skäl att vidta någon ändring i fråga om finansieringskällor eller i övrigt beträffande de principer som nu gäller för finansieringen av fondens verksamhet. Därför bör 20 milj. kr. årligen belasta resultatet för Statsföretag AB för finansiering av Norrlandsfondens verksamhet. De återstående 10 milj. kr. per år som behövs för att nå upp till beloppet 30 milj. kr. bör anvisas över statsbudgeten inom den för budgetåren 1973/74—1977/78 fastställda ramen för regionalpolitiskt stöd. Beträffande dessa medel avser jag att återkomma i samband med mina förslag i 1977 års budgetproposition.

Det ankommer på regeringen att besluta om styrelsens storlek och sammansättning.

De av mig förordade riktlinjerna bör gälla t. v. Eventuella förändringar i verksamhetsinriktningen måste givetvis ske med beaktande av fondens långsiktiga planering. Med hänsyn till fondens anknytning till det regionalpolitiska stödet bör frågan om medelstillelning och om finansiering härnäst prövas år 1978 i samband med nytt beslut angående den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för stiftelsen Norrlandsfondens fortsatta verksamhet,
2. godkänna att resultatet för Statsföretag AB avseende räkenskapsåren 1976 och 1977 årligen belastas med 20 000 000 kr. för finansiering av Norrlandsfondens verksamhet under åren 1977 och 1978.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

